

Шелестова Анна Миколаївна

Аспірантка Харківської державної академії культури,
e-mail: anna_shelestova@ukr.net

Головною особливістю розвитку сучасного вищого навчального закладу (ВНЗ) України є розвиток його комунікаційного потенціалу за допомогою нових інформаційних технологій та можливостей мережі інтернет, тому сучасні ВНЗ, інтегруючи у світовий інформаційний простір, не можуть успішно функціонувати та бути конкурентоспроможними, не просуваючи свої освітні продукти та послуги в міжнародному інформаційно-мережевому середовищі. Від цього залежить досягнення освітніх цілей, мети стратегії керування ВНЗ. У сучасному вищому навчальному закладі комунікація посідає одне з найважливіших місць у зв'язку з розвитком інформаційно-комунікативних та інтернет-технологій.

Дослідження комунікації дає широкі можливості для дослідження, виявлення факторів та тенденцій розвитку установ [3]. Наприклад, вітчизняні ВНЗ переживають складні часи та потребують нових ідей для налагодження комунікації в сучасних умовах. Процес комунікації в сучасних ВНЗ представляє собою взаємодію багатьох об'єктивних та суб'єктивних факторів. В процесі комунікації, що здійснюється у сучасному ВНЗ відбувається процес соціалізації особистості, цілі та форми якої визначаються соціумом та регулюються державою. Внутрішня комунікація ВНЗ – це складний сегмент соціальної реальності, що має власну просторово-часову структуру, містить суб'єктивно-об'єктивні відносини різних рівнів, має свій матеріальний та ідеальний зміст. Процес комунікації відбувається в ВНЗ, як в соціальному інституті, який включає в себе:

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

безпосередньо навчання, тобто передачу знань, умінь та навичок;

формальну організацію цього процесу;
комунікації різного змісту та різного рівня в цьому процесі;
ролі, інтереси та ідеали основних суб'єктів;
документний супровід цього процесу;
впровадження нових інформаційних та інтернет-технологій.

Тому сьогодні слід говорити не просто про комунікацію ВНЗ, а про *електронно-документну комунікацію ВНЗ* [5–7]. Теза про електронно-документну комунікацію підтверджується ще й фактом існування тенденцій глобального розповсюдження документів. Простір, в якому функціонують документи, постійно розширюється за рахунок постійного зростання масштабів пізнавальної діяльності людства. Вся набута в процесі вивчення тих чи інших явищ, об'єктів та предметів інформація фіксується на машинозчитуваних носіях, вивчається та доповнюється науковцями та спеціалістами, що в свою чергу зумовлює постійний приріст опублікованих, неопублікованих документів та документів, що не публікуються, а також у зв'язку із подальшим розвитком інформаційних технологій, великої кількості електронних документів, у тому числі таких нових комплексних перспективних електронних документів, як веб-сайти ВНЗ, що містять у своєму складі значний обсяг менш масштабних документів у електронній формі. Також поширенню середовища функціонування електронно-документної комунікації ВНЗ сприяє інформатизація суспільства, яка на сучасному етапі розвитку охоплює всі сфери та галузі суспільного життя: освіту, науку, культуру, мистецтво, управління, політику, економіку тощо, що в свою чергу породжує постійно зростаючу кількість навчальних, наукових, управлінських, економічних та ін. документів як на традиційних носіях, так і в електронній формі, оскільки впровадження новітніх інформаційних технологій, удосконалення засобів і способів документування та передачі інформації постійно

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

розширює документне середовище і, як наслідок збагачує вже існуючі документні ресурси сучасного суспільства.

А як відомо, ефективність управління установами та організаціями, зокрема ВНЗ, не в останню чергу залежить від коректного вирішення завдань оперативного та якісного формування електронних документів, контролю їх виконання, а також продуманої організації їх зберігання, пошуку та використання. Електронний документ, як носій інформації, виступає в ролі обов'язкового елемента внутрішньої та зовнішньої організації ВНЗ, забезпечуючи його внутрішню та зовнішню комунікацію. Інформація є основою для прийняття організаційних рішень, слугує засобом їх виконання та джерелом для узагальнення, матеріалом для довідково-пошукової роботи, а також джерелом комунікації.

Цільове призначення електронно-документної комунікації ВНЗ на сучасному етапі розвитку суспільства полягає у досягненні наступних цілей:

забезпечення творчо обдарованим членам суспільства можливості включення своїх творів у документовану соціальну пам'ять;

зберігання документованої соціальної пам'яті як матеріалізованої частини культурної спадщини суспільства;

створення умов суспільного використання матеріалізованої та документованої частини культурної спадщини в інтересах суспільства [2].

На основі вивчення основних складових електронно-документної комунікації та особливостей соціальної комунікації, зумовлених розвитком нових інформаційних та інтернет-технологій, електронно-документну систему сучасного ВНЗ слід розглядати як комунікацію, яка опосередкована навчальним документом, у тому числі і електронним, побудована на обміні навчальними документами (електронними навчальними документами), які утворюють документні потоки, що рухаються певними каналами під час організаційних та

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

навчальних процесів, які відбуваються в сучасному ВНЗ. Окрім цього, існують два рівні електронно-документної комунікації ВНЗ:

первинно-документний рівень, на якому представлені документи суспільного використання з відповідними каналами (в ВНЗ – це освітянська діяльність);

вторинно-документний або документографічний рівень, на якому представлені неопубліковані бібліографічні матеріали, бази машинозчитуваних даних, бібліографічні видання (канал рукописів, поліграфічний канал, канал машинозчитуваних документів).

Електронно-документна комунікація сучасного ВНЗ – процес передачі соціально значущої інформації, документації, структурований у просторі та часі, спеціально організований та супроводжується використанням нових інформаційних та інтернет-технологій.

Окрім документних потоків, каналів та засобів існують такі значущі складові, як суб'єкти електронно-документної комунікації ВНЗ.

Поняття “суб'єкт електронно-документної комунікації сучасного ВНЗ” потребує чіткого визначення і при емпіричних дослідженнях, і при побудові теоретичних моделей. У відповідності з загальнофілософським розумінням суб'єкта, до суб'єктів процесу електронно-документної комунікації сучасного ВНЗ належать всі елементи системи, що активно впливають на її діяльність. Головним суб'єктом, що стратегічно та ідеологічно визначає цілі та напрями електронно-документної комунікації сучасного ВНЗ, є держава. Саме держава визначає стратегічні, просторово-часові, ідеологічні, змістові параметри функціонування ВНЗ, як соціального інституту, в якому протікає електронно-документна комунікація. Наступним суб'єктом є адміністрація ВНЗ, що визначає ті ж параметри, але для більш локального об'єкту. На внутрішньому рівні електронно-документної комунікації сучасного ВНЗ

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

взаємодіють такі суб'єкти: чиновники, викладачі, студенти. В кожному конкретному ВНЗ можна дослідити конкретний процес електронно-документної комунікації як універсальний феномен соціальної комунікації. Але можна структурувати суб'єкти, виходячи з їх глобального положення у просторі – студенти, викладачі, владні структури. У будь-якому випадку, студент як суб'єкт знаходиться в певних відносинах з іншими студентами як одиничними суб'єктами, з групою, з деканатом (для студента – це втілення влади) та з викладачами. В свою чергу, викладач як суб'єкт процесу електронно-документної комунікації сучасного ВНЗ приймає участь у всіх перерахованих відносинах, і окрім цього, у відносинах з іншими викладачами, а структура влади для нього має декілька рівнів. Владна структура, суб'єктивно втілена у керівництві ВНЗ, має справу з викладачами та студентами як сукупними суб'єктами, а також з відповідною владною структурою наступного рівня.

Електронно-документну комунікацію сучасного ВНЗ можна уявити як систему комунікацій груп, що мають різні функції, статуси, потреби та цінності. Комунікації першого рівня: викладачі та студенти в аудиторіях та лабораторіях (процес передачі знань); комунікації другого рівня: деканати та студенти, студенти та диспетчерська, викладачі – диспетчерська – деканати (процес організації передачі знань); комунікація третього рівня: викладачі – керівництво кафедрами та факультетами – ректорат (визначення змісту та технологій освіти); комунікації четвертого рівня: ректорат – міністерство (визначення стратегії розвитку освіти та регулятивних принципів). Всі ці комунікації та процеси мають документний супровід, що забезпечується використанням нових інформаційних та інтернет-технологій. Таким чином, в електронно-документній комунікації діють чотири суб'єкти зі своїми статусами, інтересами та ідеалами – держава, керівництво ВНЗ, викладачі та студенти. При цьому викладачі утворюють нижній рівень владної вертикалі, що визначає

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

стратегію, зміст, технологію та регулятивні принципи освіти, у той час як студенти опиняються поза процесом прийняття рішень про стратегічний розвиток ВНЗ. Таким чином, сфери діяльності, потреби, ідеали реальних суб'єктів електронно-документної комунікації сучасного ВНЗ не співпадають. Отже, в сучасному ВНЗ виокремлюється окрім інформаційного та дисциплінарного, ще й комунікативний простір, який розглядається як система соціальних та професійних, ділових та міжособистісних комунікацій типу: “викладач – студент”, “викладач – викладач”, “студент – адміністратор”, “викладач – адміністратор” [1]. Комунікативний простір включає взаємовідносини між трьома суб'єктами електронно-документної комунікації сучасного ВНЗ – викладачами, студентами, адміністрацією (керівництвом) ВНЗ. Таким чином, сучасний ВНЗ може аналізуватися як інформаційний простір або співіснування інформаційних процесів; як дисциплінарний простір – організація порядку та як комунікативний – порядок відносин [1, 4]

Таким чином, можна виділити певні тенденції розвитку електронно-документної комунікації сучасного ВНЗ, до головних з яких належать: процеси електронізації документів ВНЗ, документопотоків та комунікаційних каналів; активне використання особливого виду навчального документу – веб-сайту ВНЗ; забезпечення багатосторонньої комунікації, інтерактивності, інтегрованості та оперативності електронно-документної комунікації сучасного ВНЗ завдяки застосуванню нових інформаційних та інтернет-технологій; зменшення видатків на підтримку комунікаційного процесу, підвищення його ефективності та доступності його результатів не тільки для членів ВНЗ, а й суспільства загалом.

Отже, структура електронно-документної комунікації сучасного ВНЗ, як підсистеми соціальної комунікації суспільства, має свою специфіку, обумовлену різновидом комунікативних суб'єктів, документних потоків та каналів, а

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

також функціональними особливостями ВНЗ, як соціального інституту.

Список використаних джерел:

1. Маркова О. Ю. Коммуникативное пространство вуза: субъекты, роли, отношения / О. Ю. Маркова // Коммуникация и образование : сб. статей. / под ред. С. И. Дудника. – СПб. : Санкт-Петербургское философское общество, 2004. – С. 345-364.

2. Соколов А. В. Общая теория социальной коммуникации / А. В. Соколов. – СПб. : изд-во Михайлова В. А., 2002. – 461 с.

3. Строгеецкая Е. В. Организационная реальность современного университета в социокоммуникативных координатах / Е. В. Строгеецкая // Коммуникативные практики в современном обществе : сб. статей / под ред. В. В. Васильковой, И. Д. Демидовой. – СПб. : Скифия принт, 2008. – С. 231.

4. Шевякова Л. П. Средства коммуникативного воздействия в образовательном процессе / Л. П. Шевякова // Коммуникация и образование : сб. статей / под ред. С. И. Дудника. – СПб. : Санкт-Петербургское философское общество, 2004. – С. 428–445.

5. Шелестова А. М. Специфіка електронної документації університету в умовах Інтернет-середовища / А. М. Шелестова // Діяльність бібліотек вищих навчальних закладів у світлі модернізації вищої освіти : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Севастополь, 19–21 травня 2009 р. – Севастополь : Вид-во СевНТУ, 2009. – С. 138–141.

6. Шелестова А. М. Університетська діяльність як об'єкт документування / А. М. Шелестова // Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, (Харків, 23–24 квітня 2009 р.). – Х. : ХДАК, 2009. – С. 259–260.

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

7. Шелестова А. М. Університетський веб-сайт як новий різновид електронного документа / А. М. Шелестова // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційне діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матеріали V між нар. наук.-практ. конф., Київ, 20–22 травня 2008 р. – К. : ДАКККіМ, 2008. – С. 88–89.